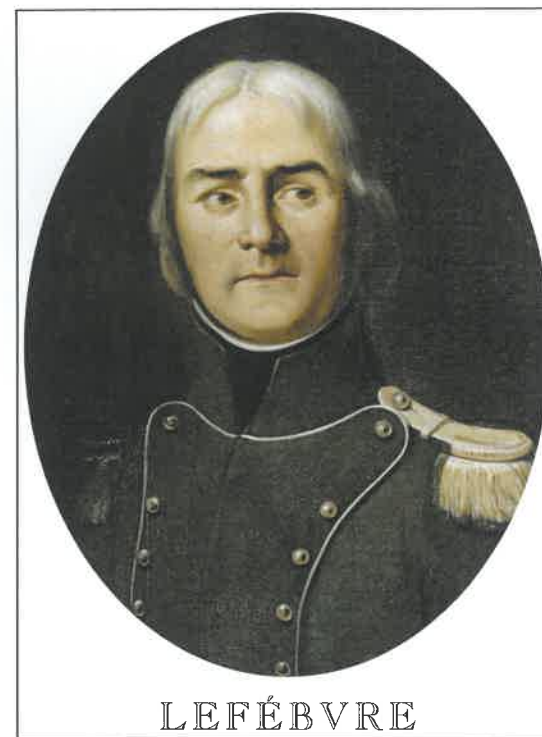
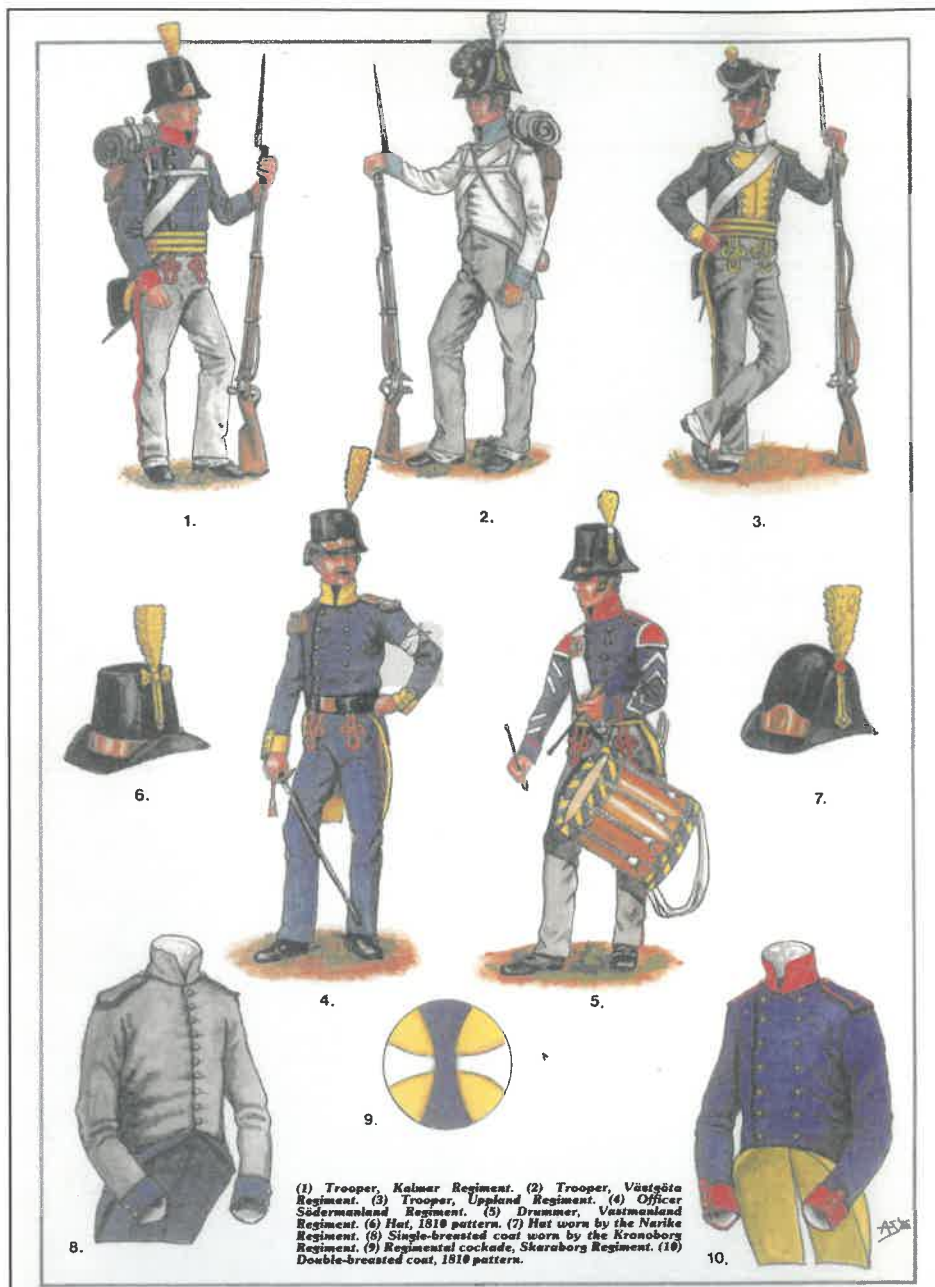

ČESKOSLOVENSKÁ NAPOLEONSKÁ SPOLEČNOST

Bulletin ČSNS

ČÍSLO 91 / DUBEN 2022

Svédští infanteristé z bitvy u Lipska. (1) Pěšák pluku Kalmar. (2) Pěšák pluku Västgöta. (3) Pěšák pluku Upland. (4) Důstojník pluku Södermanland. (5) Bubeník pluku Vestmanland. (6) Klobouk, vzor 1810. (7) Klobouk pluku Nerike. (8) Jednořadý kabátec pluku Kronoberg. (9) Kokarda pluku Skaraborg. (10) Dvouřadý kabátec, vzor 1810 (viz s. 22).

OBSAH

Zprávy ČSNS	1
Dvě nové medaile (Jan Vlček)	4
Tenkrát, kdy Švédové šli ještě (naposled) do války (Karel Řezníček)	5
Tyrolsko v roce 1809 a Andreas Hofer (Dušan Uhlíř)	28
Slavkov – bitva, její souvislosti, legendy i propaganda (Tomáš Řepa)	34
Z obecní kroniky (František Kopecký)	47
Napoleon v Bystřici	48

OFSETOVÁ A DIGITÁLNÍ TISKÁRNA

Tuřanka 17
Brno-Slatina
627 00

+420 545 216 490
brko@tiskarnebrko.cz
www.tiskarnebrko.cz

François Joseph Lefèbvre (25. října 1755 Rouffach, Alsasko – 14. září 1820 Paříž) byl synem mlynáře. O otce však přišel jako osmiletý a snahám svého strýce-faráře přinutit ho studovat odolal. Lákal ho vojenské sukně. Do francouzské národní gardy vstoupil již roku 1773, ale od vojína to za 16 let služby dotáhl pouze na seržanta. Po vypuknutí revoluce na sebe své nadřazené upozornil svoji odvahou v ošemetných situacích. V roce 1791 velí eskortě jízdních granátníků doprovázejících zpět do Paříže krále, jenž se neúspěšně pokusil o útek a byl dopaden ve Varennes. V roce 1792 už byl kapitánem (tak ho zpodobnil malíř Ferdinand Wachsmuth roku 1834 – viz titulní ilustrace). Následujícího roku již měl hodnost brigádního a dalšího roku divizního generála. Výrazně se prosadil v bitvě u Fleurus 26. června 1794, v níž republikánská armáda porazila Rakušany. V roce 1799 čelil u Stockachu téměř čtyřnásobné rakouské přesile v čele osmitisícového sboru Jourdanovy armády. I přes těžké zranění zorganizoval spořádaný ústup. Zotavoval se v Paříži, kde se stupňovalo politické napětí. Lefèbvre pomohl s Muratem a granátníky vyhnat ze zasedacího sálu poslance, kteří se zdráhali předat moc Napoleonovi. Bonaparte svrhl direktorium, stal se prvním konzulem a posléze císařem. Věrného generála jmenoval 29. května 1804 maršálem jako jednoho z prvních. Roku 1806 mu svěřil gardové dělostřelectvo u Jeny, za dobytí města Gdaňsk mu udělil titul vévoda gdaňský. Na Pyrenejském poloostrově sice maršál nadějně začal, ale pak už si tak úspěšně nepočínal. V čele bavorské armády potíral Rakušany (Eggenmühl, Wagram), zápolil i s Hoferovými vzbouřenci, kladoucími urputný odpor. V Rusku velel staré gardě, kterou ale císař po zralé úvaze u Borodina do rozhodujícího boje nenasadil. V roce 1814 mu ustupující Napoleon svěřil levé křídlo své tenčící se armády. Situace ale byla neudržitelná. Bourbonům se maršál podřídil až po císařově abdikaci. Ludvík XVIII. ho jmenoval pairem, ale během Sta dní už zase stál na straně Napoleona. Král Ludvík mu za to sebral titul paira a maršálskou hodnost, ale obě mu vrátil zpět, i když maršálskou hodnost až v březnu 1819. Maršálovo jméno je vepsáno na Vítězném oblouku, svůj věčný sen spí na hřbitově Père Lachaise (k článku na str. 28).

ZPRÁVY ČSNS

- **Napoleonský rok – kdo nestihl letní a podzimní výstavy, měl šanci i v zimě 2021/2022:**
- V lotrinském Thionville se otevřela 10. října výstava s názvem *Napoleon – jeho občanské dílo*. Pojednává o Napoleonově modernizaci Francie, která je znát ještě po 200 letech. Výstava skončila 16. ledna 2022.
- Nedaleko Paříže v Rueil-Malmaison se otevřela další výstava 15. října. Pod názvem *Legenda Orla* je vystaveno 40 maket z kostiček Lega, které zobrazují klíčové momenty Napoleonova života. Výstava trvala do 13. února 2022.

- V Massénově muzeu v Nice byla od 31. října 2021 do 9. ledna 2022 otevřena výstava pod názvem *Napoleon – literární hrdina*.

K výjimečné události došlo v katedrále sv. Ludvíka v pařížské Invalidovně 5. a 6. října 2021. Poprvé po 200 letech tam zazněla pohřební hudba, která doprovázela Napoleonův pohřeb na Sv. Heleně dne 9. května 1821! V listopadu 2019 totiž archivář a konzervátor francouzského Národního archivu Charles-Eloi Vial našel tuto dávno zapomenutou partituru podle jedné zmínky z počátku minulého století. A Peter Hicks, fundovaný napoleonolog a hudebník sídlící v Paříži ji zaranžoval a nastudoval pro žestě a bicí. Hudbu složil jistý Charles McCarthy a nazval ji *Dirge* (Žalozpěv), byť vokální party v ní nejsou. Zdá se, že McCarthy byl poručík 66. pluku na Sv. Heleně a hudebník. Nebyli jsme ve vybraném publiku, které mělo tu čest si ji vyslechnout, ale máme ji ke zhlédnutí a poslechu na adrese:

<https://youtu.be/u1vCRIgScq4>

- **V rámci Napoleonova roku 2021 započal předběžný archeologický výzkum na Kozím ostrově!**

Málokterý slunce a moře lačný Evropan mířící na Mallorku tuší, že na jih od ostrova leží několik malých ostrůvků, z nichž jeden, Isla Cabrera čili Kozí ostrov, má velmi pochmurnou historii. A ta bude nyní probádána, poprvé od roku 1814.

SLAVKOV – BITVA, JEJÍ SOUVISLOSTI, LEGENDY I PROPAGANDA

(Mgr. Bc. Tomáš Řepa, Ph.D.)

Slavkov 2. prosince 1805 není jen bitva, kterou si dodnes připomínáme, je to zároveň i směsice nejružnějších legend a úspěšně zacílené propagandy, která se s touto významnou událostí pojí. Toto mé zamyšlení navazuje na pořad Českého rozhlasu Plus, který měl premiéru 6. prosince 2021 a je trvale k dispozici na stránkách rozhlasu. Zde jsem měl tu čest na některé z mýtů, polopravd či legend o bitvě reagovat a připojit svůj pohled. Protože přednáším na Univerzitě obrany vojenskou historii a často na slavkovské bojiště bereme i naše vojenské studenty či zahraniční delegace, jsem rád, že byla možnost se zamyslet nejen nad samotným hlediskem vojenské historie, strategie, taktiky, vojenského umění jako takového, ale i nad dalšími aspekty bitvy. Slavkov rozhodně není jen jedno z mnoha bojišť napoleonských válek, je to i stále živý odkaz, který k nám dodnes promlouvá.

Od roku 1800 zastával Napoleon doživotní funkci prvního konzula a o čtyři roky později přiměl senát, aby jej zvolil francouzským císařem. Císařskou korunu si pak symbolicky nasadil sám za přítomnosti papeže 2. prosince 1804 v katedrále Notre-Dame v Paříži. Bitva u Slavkova se tedy odehrála přesně rok od císařské korunovace a Napoleon tuto symboliku opakovaně zdůrazňoval a vykládal ji jako šťastné znamení. Napoleon v oblasti válečnictví zanechal stopu, která se promítala do vojenské teorie i praxe ještě dlouhou dobu po jeho pádu. Sám byl autorem mnohých pouček a definic, je však třeba podotknout, že ne vždy se jimi sám doslova řídil. Úlohu štěstí a náhody ve válce Napoleon nepopíral, avšak spíše zastával názor, že více záleží na vojevůdcových schopnostech, intelektu, vědomostech, pohotovosti, vynalézavosti a schopnosti k metodickým operacím.

Napoleon rozuměl mapě, uměl ji skvěle užívat, a dokázal proto ještě před počátkem samotného tažení důkladně naplánovat pohyby jednotlivých sborů, trasy zásobovacích linií i odhadovaný postup nepřítele. Takto se snažil vyhrát tažení už před první bitvou. Napoleonská éra byla charakteristická nasazováním obrovských počtů vojsk a vojevůdce sám proto nepřestával opakovat, že masy rozhodují vše. Zajímavostí je, že až v této etapě evropských dějin se dá hovořit o tom, že byly konečně překonány i počty nasazených vojsk z dob antiky, kdy se také jednalo až o statisíce – naopak např. ve středověku se oproti tomu z mnoha důvodů válčilo v počtech nejčastěji o řád nižších, tedy maximálně v desetitisících.

Francouzská armáda byla v roce 1805 skutečně armádou nového typu. Specifické byly především koordinované pohyby několika armádních sborů pod velením schopných maršálů, jež samostatně operovaly na širokém území a znemožňovaly nepříteli odhadnout, kam směřuje Napoleonův hlavní úder. Tyto sbory byly složeny z několika divízi, přičemž každá z nich disponovala všemi druhy zbraní. Jednalo se tedy o malé akceschopné armády v rámci velkého armádního celku. V praxi byl také každý sbor schopen čelit den nebo dva nepřátelskému náporu a poskytnout tak čas ostatním kolonám armády shromáždit se a sevřít protivníka z různých stran. Specifické bylo i postavení náčelníka štábu ve francouzské armádě, který pro Napoleona dlouho a spolehlivě vykonával maršál Berthier. V tomto ohledu šlo o zdaleka nejdůležitějšího maršála, který měl pro tuto štábní práci navíc velký talent a s Napoleonem se znali již od italského tažení 1796–1797 a důvěřovali si. Logistické zajištění přesunu vojska bylo základním předpokladem úspěchu napoleonských armád. 24. srpna 1805 vyhlásilo Rakousko Francii válku. Počinaje 25. srpnem

1805 se tak postupně celkem 7 sborů *Grande Armée* – Velké armády, jak byla hrdě nazvána, dalo na pochod do nitra Evropy proti Rakousku a Rusku.

Roli hrála i psychologická válka – předstírat slabost a skrývat svoji skutečnou sílu. Např. Muratův klamný úder proti pozicím podmaršálka Macka u Ulmu přinesl pro Rakušany katastrofu v podobě ztráty mnoha kvalitních jednotek (kapitulace u Ulmu proběhla 20. října 1805 a Rakušané celkově přišli nejméně o 50 tisíc mužů) hned v úvodu tažení třetí koalice, která přitom měla Napoleona, jeho smělost, drzost a rostoucí moc srazit na kolena. Rakouský císař František I. tak již záhy tušil, že se tažení nebude vyvíjet podle rakouských plánů a představ. Napoleon měl, a to je třeba zdůraznit, ve svém tažení na Slavkov nejlepší armádu během celé své kariéry, skvěle vycvičenou, vyzbrojenou a vysoce motivovanou. Bylo to dáno i tím, že se početné francouzské jednotky na atlantském pobřeží připravovaly na invazi do Anglie. Přípravy na válku třetí koalice přitom pohltily francouzský státní rozpočet za roky 1803–1805, celkem jeden a půl milionu franků. V dnešní době je takový rozměr armádních výdajů nepředstavitelný.

Po tom, co spojenecké armády ustoupily a francouzská vojska obsadila Vídeň a poté i Brno, schylovalo se k rozhodujícímu střetnutí celého tažení. Bylo to jednoznačně v zájmu Francie, protože zásobovací trasy se velmi protáhly a blížila se zima, vojáci byli již dlouhými pochody znaveni a daleko od domova. V Brně tak Napoleon strávil v roce 1805 při přípravách bitvy u Slavkova i po jejím ukončení podstatně více času než přímo na slavkovském bojišti. Byl si vědom významu budoucího střetu. Brno císaři a jeho armádě nedobrovolně poskytlo potřebné zázemí, v měšťanských domech byli ubytováni důstojníci, vojáci i ustájení koně a obyvatelé města i okolních vesnic nesli plnou tíhu příprav na velkou bitvu. Napoleon sám přespával v Místodržitelském paláci po dobu týdne (dnešní Moravské náměstí vedle kostela svatého Tomáše). Během bitvy i po ní byly v místních klášterech a lazaretech ošetřovány tisíce raněných a nemocných a shromažďování zajatí vojáci.

Na Špilberku také získali překvapení Francouzi velké zásoby, konkrétně 3000 centů střelného prachu, zhruba 60 děl, 6000 pušek, mnoho uniforem, vojenských bot a potravin. Po bojích u Hollabrunnu se ruská armáda dokázala odpoutat od nepřítele a stáhnout se k Olomouci. Zde se setkala s druhou ruskou Volyňskou armádou, kterou vedl sám car Alexandr I. Generál Kutuzov jako vrchní velitel a Alexandr měli rozdílný názor na další vedení války. Velmi zkušený Kutuzov, který ve válkách s Tureckem přišel o oko, se chtěl vyhybat střetnutí a vyčkat na příchod armády arcivévody Karla z Itálie a dalších posil, ale car podporován svým dvorem trval na ofenzivě proti, podle jeho názoru oslabeným, francouzským jednotkám. Francouzská armáda a její přední hlídky byly vysunuty po obsazení Brna 20. listopadu 1805 až k Vyškovu. Zde došlo pro spojence k vítězné jízdě srážce, která povzbudila spojenecké velitele a utvrdila je v chybném přesvědčení, že francouzská vojska se chtějí vyhnout bitvě a jsou ve velké početní nevýhodě. 2. prosince 1805 byla pak svedena bitva u Slavkova.

Bitva u Slavkova je jednou z nejpodrobněji popsáných událostí vojenské historie, je to ukázka skvělého taktického manévru ze středu francouzské linie při dodržení původního plánu na vylákání protivníka na záměrně zeslabené jižní křídlo. V této šachové partii hrály klíčovou roli jednotky maršála Davouta, protože to byly ony, které vázaly v poměrně malých počtech (cca 12 tisíc proti asi 40 tisícům) největší koncentraci protivníka, v bitvě za to také zaplatily vysokými ztrátami, přičemž na bojiště postupně přicházeli další francouzští vojáci bez toho, aniž by si mohli odpočinout. Francouzské armádě pomohla i mlha, která část francouzských sil skryla, spojenci dosud nevěděli, s jakými silami se střetnou, počítali však s mnohem menším počtem, než jaká byla skutečnost. Spojenci velmi podcenili schopnost Napoleona zkoncentrovat sílu své armády,

Bitva u Slavkova

pohyblivost francouzských jednotek byla skutečně pozoruhodná a v té době mimořádná. Když se však vrátíme ke zmíněné mlze, počasi významně ovlivnilo průběh bitvy – legenda o slavkovském slunci, které jedné straně pomůže (Francie) a druhou poškodí (rusko-rakouští spojenci), tedy v tomto ročním období běžný meteorologický jev, získala další rozměr a lesk. Napoleon z tohoto momentu učinil legendu a dovedně využil náhody.

Ve francouzském vojsku byli výborní velitelé, řada z nich čerství maršálové (Davout, Soult, Lannes, Murat, Bernadotte, Bessières), kteří si chtěli vysloužit další vítězné vavříny. Statistika nasazených vojáků se dodnes poněkud rozcházejí. Napoleon (asi 75 tisíc mužů) nalákal u Slavkova své soupeře, kteří měli početní převahu (asi 90 tisíc mužů, z toho 75 tisíc Rusů), ke svedení bitvy v terénu, který si sám zvolil (rozhodnutí Napoleona vyklidit pozice na Prateckém návrší se ukázalo pro výsledek bitvy klíčové) a díky tomu, že s nimi také hrál psychologickou hru, kdy se záměrně tvářil jako slabý a bojí se nevyhnutelné porážky (viz např. známé vyjednávání před bitvou mezi Napoleonem a knížetem Dolgorukým, který se navíc choval velmi arogantně a sebejistě). Na jeho straně byl propracovanější bitevní plán. Autorem bojového plánu spojenců byl náčelník generálního štábu generálmajor Franz von Weyrother. Jeho záměr stanovil, aby tři kolony pod velením generála Buxhöwdena (1. Dochturova, 2. Langeronova, 3. Przybyszewského) již v 7 hodin 2. prosince 1805 zahájily sestup z Prateckého návrší a zaútočily na Napoleonovo pravé křídlo. Pletly se u toho přitom sobě i do cesty a zdržovaly se, další potíž mezi spojeneckými veliteli byla i v jazykové bariéře. Paradoxem zůstává i to, že spojenečtí velitelé spolu často hovořili spíše francouzsky než ve svých mateřských jazycích.

První výstřely bitvy u Slavkova však padly již v pozdních nočních hodinách 1. prosince 1805 ve chvíli, kdy se před Telnicí (místo, kde bitva začala i skončila), kterou střežilo 100 až 150 pádských tirailleurů, objevila půleskadrona rakouských švališerů z předvoje 1. kolony podmaršálka Kienmayera. Francouzi začali protivníka ostřelovat, což k tomuto úseku bojiště přilákalo pozornost jak Napoleona, tak generála Legranda. Ten kolem půlnoci poslal tirailleurům na pomoc 1. prapor 3. řadového pluku a Rakušané byli nuceni vesnici vyklidit. Nicméně tento ústup byl jen dočasný, neboť po dvou hodinách se vrátili doprovázeni jednotkou hraničářů a pokusili se dobýt Telnici zpět.

Jejich útoky však byly Francouzi ukrytými za zídками zahrad a v oknech domů opakovaně odráženy, navíc generál Legrand do Telnice odeslal zbytek 3. řadového pluku. Podmaršálek Kienmayer, vědom si taktického významu vesnice, vyslal vojáky do opětovného útoku asi kolem páté hodiny. Jejich první dva náporů byly odraženy ještě před vsí, teprve třetí úder řetěz francouzských voltizérů a tirailleurů prolomil. Rakušané však byli opět odraženi vojáky ukrytými v úvozech před vesnicí a čtyřmi děly i pěchotou ve vesnici samotné. Jen část hraničářů se pobila mezi chalupy, ale bez podpory byli brzy nuceni své pozice s vysokými ztrátami vyklidit. Nyní se čekalo na nápor dalších spojeneckých kolon na tomto úseku dle spojeneckého bitevního plánu od rána a během dopoledne 2. prosince 1805.

Pokud se nyní dostaneme i k popisu dalších významných míst bitvy, kam se pravidelně vodí delegace navštěvující bojiště, zásadní jsou pro rozhodující momenty bitvy především tři místa – Žurán, Santon a vrchol Prateckého kopce s památkem Mohyly míru. Žurán – návrší a zároveň hrobka zčásti uměle vytvořená z hlíny a kamení v období stěhování národů, němý svědek slavného střetnutí z roku 1805 i dalších významných historických událostí. Tím vším je vrch Žurán. Napoleon zde velel během první fáze bitvy u Slavkova. V den bitvy byl Napoleon už brzy ráno na nohou a uděloval maršálům další instrukce před bitvou. Zkusit se vcítit do tehdejší atmosféry je

věřím velmi zajímavé nejen pro milovníky historie a bitvy u Slavkova. Vojáci zkřehlí zimou zde čekali na povely svých velitelů. Mnozí z nich doufali, že tento den ukončí jejich dlouhou pouť a oni se budou moci konečně vrátit zpět do svých domovů. Svírali přitom v rukou své zbraně, Francouzi svému císaři mohli důvěřovat, bojoval s nimi už dlouho, uměl s nimi mluvit a povzbudit je, tuto schopnost prokázal během celé kariéry, dokonce již ve svém prvním bojovém vystoupení u Toulonu v roce 1793.

Ticho a napětí se i tak toho dne ráno jistě dalo krájet. V půl osmé zazářil na východním obzoru a nad hřebenem kopce za Holubicemi kotouč rudého slunce. Jeho východ a západ rámoval začátek a konec krvavé bitvy. Jak už bylo zmíněno, Napoleonovi slunce prokázalo službu mimo jiné i tím, že postupně rozptýlilo mlhu a osvětlilo Pratecký vrch se spojeneckými vojáky, kteří začali sestupovat směrem do údolí k Telnici a Sokolnicím. Naproti tomu jeho vlastní vojsko, Soultův 4. sbor v čele se dvěma divizemi vynikajících generálů Saint-Hilaira a Vandamma, zůstalo i nadále skryto pod pláštěm mlhy. Právě jim připadla rozhodující úloha bitvy – prorazit střed spojenecké linie. Zhruba v osm hodin ráno zvedl Napoleon pomalu svou pravou ruku do výšky a pak dal náhlým pohybem svým jednotkám znamení: „*Ukončeme tuto válku úderem hromu!*“ vykřikl. To, co následovalo, připomínalo lví skok. Tak se tomuto slavnému manévru od té doby říká. Ohledně Žuráně ještě připomeňme drobnou zajímavost dobře dokládající Napoleonovu schopnost motivovat a mluvit ke svým vojákům – citát vytesaný na pamětní desce: „*Vojáci! Můj národ vás přivítá s radostí a stačí, řeknete-li: byl jsem v bitvě u Slavkova, aby se odpovědělo: hle, hrdina.*“

Před bitvou Napoleon předstíral váhavost a obavu ze střetu, protože si přál, aby spojenci došli k mylnému závěru, že se jeho armáda chystá ustoupit. Chtěl spojence vylákat k útoku na své pravé křídlo, což by při jejich úspěchu vedlo k tomu, že by mu odstříhli ústupovou cestu na Vídeň. Francouzský císař zamýšlel, že jeho vojáci udělají zrcadlově obráceně stejný manévr – obsadí Pratecké výšiny a rozdělí tak spojenecké formace na dvě části a pak je odděleně rozdrtí. Francouzský maršál Davout na pravém Napoleonově křídle, blížící se od Rajhradu, se jim měl postavit na Zlatém potoce a dostat je do sevření mezi své jednotky a Francouze útočící z Prateckých výšin do údolí. Jádro spojenecké armády se tak mělo ocitnout v kleštích, ze kterých by nebylo úniku. Při lvím skoku od Jiřikovíc k Prateckému návrší dobyly divize Saint-Hilaira a Vandamma během dopoledne Pratecké návrší. Dostaly se tím do týlu nepřátelských hlavních sil sestupujících do údolí Zlatého potoka a rozdělily tak spojeneckou armádu. Právě tento manévr je právem považován za rozhodující okamžik celého střetnutí.

Oproti Žurání v centrální části bojiště se Santon stal významným opěrným bodem v jeho severní části. Přírodní návrší bylo před bitvou francouzskými ženisty uměle srovnáno a opevněno třemi pásy okopů (ty jsou dodnes částečně zachovány!), aby vytvořilo palebná postavení pro 18 děl s ochranou 17. lehkého pěšího pluku. Na západní straně kopce byla umístěna polní kuchyň. Původní mariánská kaple na vrcholu byla vojáky také stržena (znovu postavena roku 1832). Oblast kolem Santonu a při císařské silnici z Brna na Olomouc obsadily pěší jednotky 5. armádního sboru maršála Lannese (Suchetova divize severně od silnice a Caffarelliho jižně) a záložní jízda maršála Murata (lehké jezdecké divize generálů Kellermanna, Treillarda a Milhauda na křídlech, Waltherova dragounská divize a dvě těžké jezdecké divize generálů Nansoutyho a d'Hautpoula v záloze mezi Santonem a Žurání). Proti nim, od rozcestí u Holubic po Kovalovice stálo ruské vojsko genpor. knížete Bagrationa, který měl svůj štáb na Staré pozoričské poště. Jeho 15 praporů pěchoty (Pskovský, Archangelogorodský a Staroingermanlandský mušketýrský pluk, 5. a 6. myslivecký pluk), 48 jezdeckých eskadron (Pavlogradský a Mariupolský husarský pluk, Tverský

a Petrohradský dragounský pluk a carevnický kyrysnický pluk) a 42 děl později doplnilo jezdecktvo smíšené rusko-rakouské 5. kolony pod velením podmaršálka knížete Liechtensteina.

Zatímco na jihu bojiště probíhaly střety už od časného rána, zde na severu obě strany vyčkávaly – ruská kvůli tomu, že ještě neobdržela rozkazy z velitelství a Liechtensteinovo jezdecktvo se zdrželo na cestě od Křenovic, kde se křížilo s pěšími jednotkami 3. kolony. Vojska se dala do pohybu až po osmé hodině. Bagration narazil na houževnatou francouzskou obranu Santonu, a tak se vrch pokusil obejít severně a vpadnout do týlu Suchetovy divize. Rusové obsadili Tvarožnou a při dělostřelecké palbě smrtelně zranili velitele jedné z francouzských brigád generála Valhuberta. Z obce však byli opět vytlačeni. Francouzi si nemohli dovolit ztratit takto důležitou pozici. Kníže Bagration nedostal v průběhu bitvy žádné rozkazy a řídil se čistě vlastním instinktem. Nutno podotknout, že velmi úspěšně. I díky jeho velení byla severní část bojiště jediným místem, kde nebyli spojenci drtivě poraženi. Svou přítomností a dovedným manévrováním znemožnil Bagration dokončit původní Napoleonův záměr a úplný rozvrat spojenecké linie. Caffarelliova divize napravo od Sucheta postupovala na Holubice a úzce spolupracovala s Muratovým jezdecktvem, které bylo obratně nasazováno v mohutných srážkách s ruskými hulány, husary a dragouny. Zde došlo k mohutné jezdecké bitvě. Nerozhodně zde skončilo střetnutí asi 12 000 jezdců obou stran.

Francouzi však postupně získávali i zde na severu převahu a zatlačovali spojence směrem na Holubice a Rousínov. Do tohoto litého boje nastoupila jako poslední z disponibilních spojeneckých formací a bojem ještě netknutá záloha – elitní carská garda. Její velitelé znali svou úlohu podle dispozice, ale přišli do naprosto neočekávané situace. Místo aby postupovali coby záloha za vítězími kolonami, ocitli se z chodu okamžitě v první linii a byli u Blažovic napadeni Lannesovými jednotkami. Kníže Liechtenstein v čele rakouské části 5. kolony pokryl nechráněný levý bok gardy a ta byla následně nasměrována na Staré Vinohrady, aby se naposledy pokusila zvrátit pro spojence fatální situaci na Prateckých výšinách ve prospěch spojeneckých zbraní.

Byl to právě vrchol Prateckého kopce, kde od roku 1912 na popud Aloise Slovákova stojí Mohyla míru – první mírový památník v Evropě, který se stal rozhodujícím místem bitvy u Slavkova! Zajímavostí je, že ani spojenci, ani Francouzi nečekali, že se přesně zde střetnou. Přesto se Pratecké výšiny staly dějištěm nejprudších bojů celé bitvy trvajících několik hodin, některým jednotkám už docházel střelný prach a přešly do útoků na bodáky. Na spojenecké straně se těchto bojů účastnila především Kolowratova kolona, v jejíchž řadách bojovalo i určité množství vojáků z českých zemí. Spojenci zde byli nakonec drtivě poraženi. Po realizaci lvího skoku a dobytí Prateckého návrší maršál Soult ovládl střed bitevní linie. Generál Vandamme postupoval dál na Staré Vinohrady do mezery, která se vytvořila ve spojenecké linii mezi 4. kolonou na jedné straně a carskou gardou, jezdecktvem a Bagrationem na straně druhé.

Krátce po jedenácté hodině opustil Napoleon Žuráň a vydal se za Vandammem, za nímž postupovaly také zálohy, kromě císařské gardy také Bernadottův 1. sbor. V císařově hlavě se již rodil manévř, který měl z nečekané situace a dosaženého úspěchu vytěžit maximum. Nejprve však bylo třeba tento úspěch ještě naposledy uhájít před posledním zoufalým pokusem spojenců zvrátit situaci na tomto rozhodujícím úseku bojiště. Jak generál Kutuzov, tak i ruský car Alexandr po poražení centra spojenecké linie viděli a pochopili, že bitva je ztracena, boj však pokračoval dál. Do

Obrázek na předchozí straně: Francouzský dragoun 1. pluku

pohybu se dala i ruská carská garda (Kavalergarda), aby znovu dobyla Pratecké návrší. Napoleon spolu se svou císařskou gardou sledoval průběh boje zblízka z návrší Staré Vinohrady.

Mezi 12:15–12:30 se ve směru od Křenovic začaly u Prateckých výšin objevovat ruské gardové jednotky, které se vyvázaly z boje u Blažovic. Ruská carská garda čítala asi 10 tisíc vojáků a sloužila v ní elita ruské společnosti. Velel jí mladší bratr ruského imperátora Alexandra, velkokníže Konstatin Pavlovič. Dva francouzské pluky zde svedly marný boj (i když první útok ve formaci karé ještě statečně odrazily) s ruskou gardovou jízdou. Přitom přišly i o svoji zástavu – orlici. To byl pro Francouze nejpotupnější moment jinak slavného dne. Tyto vojenské insignie navazovaly na tradici antického Říma a pro všechny vojáky bylo ponižující přijít o svoji standartu. Napoleon okamžitě vyčlenil část své osobní eskadrony, jízdní granátníky a jízdní myslivce, aby přechotě pomohla. Částečně je při prvním pokusu zastavila kartáčová palba z ruských děl. I přesto někteří jezdci pronikli dovnitř ruské formace. Odtud byli však rychle vytlačeni. Plukovník Morland, který tento útok vedl, zaplatil za svůj neúspěch životem.

Napoleon nařídil druhý útok jízdních myslivců. Ten byl mnohem úspěšnější a ruská garda byla přinucena ustoupit, zanechávajíc za sebou stovky mrtvých a raněných. Souboj elitních jednotek na Prateckých výšinách nemohl výrazněji ovlivnit průběh celé bitvy, přesto však vstoupil do dějin. Jednak proto, že se v něm utkaly elitní jednotky obou armád, a také proto, že byl dalším důkazem sebranosti a efektivnosti nasazování jednotlivých složek francouzské armády. Carskou jízdní gardu nakonec odrazila až císařská jízdní garda pod velením maršála Bessiérese a generála Rappa. Do boje tak nakonec zasáhly všechny síly (včetně cca 100 mameluků na francouzské straně) těchto elitních útvarů obou panovníků, přičemž vítězně z tohoto boje vzešli i přes těžké ztráty jednoznačně Francoise, kteří také získali několik cenných zajatců. Právě tato scéna inspirovala i malíře Françoise Gérarda k ikonické malbě, kde generál Rapp přivádí před Napoleona zajatého knížete Repniņa.

Odpoledne bylo završeno obklíčení a neutralizace spojeneckých jednotek, které celý den zle dotíraly na pravé francouzské křídlo. Tím francouzské divize konečně vyprostily maršála Davouta z problémů a přitom obklíčily a zajaly tisíce spojeneckých vojáků. Levé spojenecké křídlo se tak zcela rozpadlo, jen nemnoho vojáků se zachránilo útekem. Jediné místo, kde se spojenci dokázali spořádaně stáhnout, byla severní částí bitevní linie, kde došlo i k již zmíněné velké jezdecké bitvě na dohled od Santonu. Zásahu na tom měl především schopný, iniciativní a agresivní velitel kníže Bagration.

Bitva u Slavkova skončila triumfálním francouzským vítězstvím. Ztráty byly velké na obou stranách, padlých raněných a zajatých spojenců však bylo násobně více, přes 21 tisíc. Spojenci přišli také o více než 100 děl. U Francouzů šlo o něco přes 8 tisíc mužů. Statistiky se dodnes trochu rozcházejí! Rakousko bylo nuceno po bitvě žádat o velmi nevýhodný mír, Rusko ve válce, byť silně oslabené, pokračovalo. Jedním z důsledků bitvy bylo, že roce 1806 prohlašuje rakouský císař František I. Svatou říši římskou za definitivně rozpuštěnou, protože ztratila vliv a účel. Sám byl tedy jejím posledním císařem (jako František II.). V dalším roce se přidalo do války proti Napoleonovi i Prusko, bylo však rychle rozdraceno, definitivní porážka Rusů přišla v roce 1807 v bitvě u Friedlandu. Bitva u Slavkova dala Napoleonovi téměř dekádu vojenské dominance na kontinentě, postupně ukončenou až jeho megalomanskými vizemi a taženými rozkročenými od španělského Madridu, Cádizu či portugalského Porta až po ruskou Moskvu, ve kterých již nešlo kvůli řadě faktorů zvítězit. Jeho soupeři se navíc rychle učili a v mnoha případech reformovali své armády podle francouzského vzoru. Týkalo se to i již zmíněné pozice náčelníka štábu.

Ruský husar s neobvyklou zbraní - hulánskou pikou (Izjumský 11. pluk)

Vojevůdcovské mistrovství si Napoleon uchoval po celou svoji kariéru, byť také poněkud devalvovalo, např. v menší ochetě manévrovat a připravit si tak důkladně svůj bojový plán postavený na dokonalé přípravě jako tomu bylo právě u Slavkova. Některé bitvy, jako např. nejkrvavější bitva celých napoleonských válek u Borodina 7. září 1812, tak spíše připomínají krvavou a statickou přetlačovanou. Francie však již nedokázala ekonomicky, vojensky a demograficky vzdorovat soupeřům na všech stranách po tolika předchozích válkách a veškeré vojenské a politické úspěchy proto nakonec byly prohospodařeny, Napoleon se přitom zpronevěřil i některým svým původním zásadám, např. že rozum a odvaha mají být v rovnováze. U Waterloo 18. června 1815 tak Napoleonova vítězná hvězda definitivně zapadla! Zde na belgické promáčené pláni již Napoleon marně vyhlížel své legendární slavkovské slunce. Napoleon byl posledním vládcem, který dokázal kombinovat politickou i vojenskou moc a který přitom sám velel na bojišti.

Vraťme se nyní alespoň stručně k některým mýtům, polopravdám či lžím, kterých Napoleon dokázal dovedně využívat. Po bitvě u Slavkova se tak začal odehrávat další příběh, který na bitvu sice přímo navazoval, s realitou měl ale pramálo společného. Právě k tomuto tématu jsme se ve vysílání Českého rozhlasu dostali. Zkusme tedy zhodnotit některé momenty Napoleonovy propagandy o bitvě u Slavkova. Přímo se nabízí legenda o tisících utopených Rusů v zamrzlém Žatčanském rybníce, do kterého nechal Napoleon střílet z děl, aby se pod nimi při finálním ústupu prolomil led. Představa zoufalých, obklíčených nepřátel, kteří se topí na rybníku pod praskajícím ledem, kam byli neschopnosti svého velení zavedeni, byla pro francouzskou propagandu nepochybně velkým lákadlem. Ruská armáda se však nakonec dokázala odpoutat a zcela zničena nebyla, vozatajstvo spojenců před bitvou bylo umístěno u Slavkova, počítalo se s tím, že kdyby se bitva nevyvíjela pro spojence dobře, bude rychle přesunuta. Utopených v rybníce tak bylo maximálně 200 či ještě méně, jak pečlivě rekonstruovali odborníci s velkým časovým odstupem.

Dále i posun ve významu slov v provolání armádě, kde to dodatečně působí tak, že vše předvídal, tak tomu však rozhodně nebylo. V původním provolání před bitvou se totiž hovoří o tom, že postavení francouzské armády je skvělé, že zatímco nepřátelé budou postupovat proti francouzským bateriím, Napoleon zaútočí proti jejich bokům. Po bitvě však zaznělo upravené a mnohem známější provolání k armádě, které význam celého sdělení podstatně mění. Opět bylo zmíněno, že postavení francouzské armády je skvělé, rozdílne však již formulace, že zatímco budou nepřátelé pochodovat, aby obešli francouzské pravé křídlo, nastaví tím *Grande Armée* svůj bok. Napoleon zde jednoznačně využívá posunu ve významu těch slov. V druhé upravené verzi už to působí, jako by přesně a suverénně předvídal, kde spojenci udeří. Tím si ale na začátku bitvy nemohl být zcela jistý, proto původně hovoří o bocích, ale posléze už jen o jednom boku. Po jistou dobu také netušil, zda dorazí zavčas maršál Davout s jednotkami svého sboru, a dokáže zabránit prolomení záměrně oslabeného pravého křídla. Napoleonovým dalším velkým vítězstvím u Slavkova tak je, že se většinově převzalo a uvádí až provolání po bitvě, dokonce natolik, že jsou právě tato slova vyryta na pomníku na Žuráni.

Dále se také nabízí trefný postřeh pana profesora Uhlíře, který ve své vynikající monografii *Slunce nad Slavkovem* glosoval tvrzení Napoleonovy propagandy, že z děl ukořistěných u Slavkova byl odlit Vendômský sloup. Podle pana profesora šlo o vědomou nepravdu. Ke zbudování sloupu vysokého 43,5 metru by bylo potřeba nejméně tisíce děl, tolik kanónů spojenci u Slavkova ani zdaleka neměli, natož aby jich takové množství Francouzi v tomto střetu ukořistili. Surovinu pro takto monumentální památník vítězné bitvy u Slavkova získal Napoleon patrně po obsazení Vídně ve zdejších Arsenalu či ještě někde jinde, nemuselo ani nutně jít o kořistní

Uherští pěšáci, granátník a důstojník

materiál. V Napoleonově zájmu bylo spojenecké ztráty na životech, počtu zajatých a raněných či ztraceného vybavení nadsazovat. Naopak ztráty vlastních sil byly bagatelizovány a pokud už se hovořilo o nějaké nepřijemnosti i na francouzské straně, nejčastěji byla zmiňována ztracená orlice 4. řadového pluku, což je ovšem rovina spíše symbolická a nijak fatální. Podobných pochybných tvrzení se dá uvést více, i zde totiž platí okřídlené tvrzení, že dějiny píší vítězové.

Napoleon byl po bitvě v takovém postavení, že si mohl dovolit ke svému přesvědčivému vítězství přidat i nepravdivá či zveličená tvrzení bez ohledu na skutečnost. Pokud bychom však měli být spravedliví, s takovýmto účelovým jednáním se setkáváme u politiků, vojevůdců a jinak veřejných činitelů velmi často, a to v průběhu v celých lidských dějin až do současnosti. Pokud bychom sáhli pro jeden z nejstarších příkladů, po bitvě u Kadeše, která se odehrála mezi Egypťany a Chetity ve 13. století před naším letopočtem a skončila krvavou remízou, obě strany po bitvě slavnostně vyhlásily triumfální vítězství. Panovníci nechtěli přiznat svůj nezdar a fakt, že byli donuceni uzavřít první známou mírovou smlouvu v dějinách. Mnohdy se tak už ztrácí, jak se a co přesně doopravdy odehrálo, důležitější a ve veřejném prostoru trvalejší zůstává, jak ty události chce jednotlivci, část či téměř celá společnost sama vidět a jestli má vůbec možnost dostat se k pravdivým informacím. Ve vymývání mozků vynikaly především totalitní režimy 20. století. I v současnosti však žijeme ve světě, kde je každodenně zastoupena v mediálním prostoru vědomě šířená lež. Dnes však máme již to štěstí, že máme možnost svobodné volby podívat se na věci s odstupem, bez emocí a snahou události glorifikovat. Základ je přitom pouze v kritickém myšlení. Je přitom opravdu zajímavé vnímat a vidět nadčasový proces, jak vlastně vnikají legendy. Slavkov je toho krásným příkladem.

Na závěr je třeba uvést, že bitva u Slavkova je z řady důvodů stále přitažlivou, konají se každoroční rekonstrukce, vzpomínkové akce, specializují se na ni i kluby vojenské historie a ukázkové boje probíhají v dobových uniformách. Byla to jediná velká napoleonská bitva na našem území (Znojmo 1809 zdaleka takový význam nemělo), i proto bývá připomínána! Navíc v ní bojovali i odvedenci z českých zemí v řadách habsburské armády. Přitažlivost této bitvy se dá vysvětlit i jakýmsi přežívajícím romantickým snem – odleskem slávy jednoho velkého triumfu, slávy, které se alespoň symbolicky na slavkovském bojišti může dotknout každý z nás. Slavkovské slunce, které zračí velký úspěch, může jednou zasvitit přece pro každého z nás!

LITERATURA

- BARNETT, Correlli: Bonaparte. Překlad Jan Kozák. Brno 2005.
 BLATNÝ, Richard: Napoleonská encyklopedie. Praha 1995.
 BOUHLER, Filip: Napoleon. Praha 1994.
 CASTELOT, André: Napoleon Bonaparte. Praha 1998.
 CASTLE, Ian: Slavkov 1805: osud císařství. Praha 2007.
 CAWTHORNE, Nigel: Největší bitvy v dějinách. Frýdek-Místek 2007.
 DEMORY, Jean-Claude: Les maréchaux d'empire. Paříž 2008.
 DUBY, GEORGE: Dějiny Francie od počátků po současnost. Praha 2003.
 HANÁK, Jaromír: Slavkovské bojiště: průvodce krajinou bitvy "tří císařů". Brno 2015.
 HAYTHORNTHWAITTE, Philip J.: Napoleonovi vojevůdci 1809–1815. Praha 2007.
 HOLMES, Richard: Napoleonské války. Brno 2008.
 KOVAŘÍK, Jiří: Slavkov 1805. Napoleonův největší triumf. Třebíč 2013.

Z OBECNÍ KRONIKY

(František Kopecký, kronikář ve Tvarožné)

Dne 8. března 1932 zemřel tvaroženský rodák a občan pan Emil Kaláb, podplukovník ruských legií. Byl význačným pracovníkem v zahraničním odboji v Rusku. Dostal se až do severního Ruska (Archangelsk, Mezeň, ostrovy Solověcké a jiné), kde s částmi legií a ve spojení s anglickými vojáky zúčastnil se bojů proti bolševikům. Odtud (a podle vlastního jeho vyprávění od jistého anglického důstojníka) přivezl si zárodky tuberkulózy. K této nemoci přidružilo se ještě chrlení krve, čímž smrt byla uspišena poměrně v mladém věku 43 let.

Pro nevléčitelnou chorobu byl podplukovník Emil Kaláb záhy pensionován. Ač byl churav, přec na odpočinku nezažáhal. Pracoval literárně. Jako voják – odborník prostudoval podle domácích a cizích pramenů bitvu u Slavkova a napsal knihu „Bitva tří císařů“, v níž celou bitvu po stránce technické důkladně propracoval. Zkušenosti ze severního Ruska uložil v knize „V kraji tunder“. Vedle toho psal hojně pod čáru do „Lidových novin“ a to vzpomínky z vojny a různé jiné.

Pohřben byl s vojenskými poctami. Pohřbu, jakého snad Tvarožná neviděla, zúčastnil se prapor vojáků pěšího pluku č. 43 z Brna a množství lidí z obce i z celého okolí.

(Kronika, str. 202–203)

Pohřeb Emila Kalába 13. března 1932